

Broj protokola: Oi-K-SA-08/19

Datum: 14.01.2019. godine

Informacije o primjeni UN Konvencije o pravima djeteta u Bosni i Hercegovini sa aspekta djelovanja i rada Ombudsmena Bosne Hercegovine

I – UVOD

- Institucija Ombudsmena je 24. novembra 2017. godine reakreditovana u status "A" od strane Globalne alijanse nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI), što znači da djeluje u skladu sa Pariškim principima.
- U skladu sa Zakonom o Ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹ u junu 2009. godine s radom je započeo Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece institucije Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Odjel za djecu). Uz postupanja po pojedinačnim žalbama i registriranim predmetima, Odjel za djecu poduzima niz aktivnosti i mjera s ciljem promoviranja i zaštite prava djece, te nadzor nad primjenom i implementacijom međunarodnih standarda u oblasti ostvarivanja prava djece, te usklađenosti domaćeg zakonodavstva sa istim. Odjel za djecu u sklopu svog rada obavlja edukativne radionice sa djecom u osnovnim i srednjim školama i centrima za djecu koja žive i/ili rade na ulici o njihovim osnovnim pravima sukladno Konvenciji o pravima djeteta u sklopu aktivnosti pod nazivom „Ombudsmen u Vašoj školi“. Navedenom aktivnošću Odjel za prava djece educira djecu o značenju i važnosti ravnateljstva i nastavnog osoblja u školi, ulozi participacije djece u školama i sudjelovanje djece u stvaranju i uređivanju učeničkih časopisa na temu prava djeteta.
- Odjel za praćenje ostvarivanja prava djece u suradnji sa međunarodnim i nevladinim organizacijama partner je u provođenju aktivnosti online platforme za prijavljivanje diskriminacije u Bosni i Hercegovini u kojem Odjel postupa po prijavama diskriminacije djece.
- U ovom podnesku ukazaćemo na ključne probleme i zabrinutosti u oblasti prava djeteta ali i pozitivne primjere ostvarene u zaštiti i unapređenju prava djeteta, posebno kroz praksu i rad specijalizovanog Odjela za praćenje ostvarivanja prava djece, pri Instituciji ombudsmena i polazeći od ranije upućenih preporuka nadležnim organima svih nivoa vlasti, kako bi se Konvencija o pravima djeteta u što značajnijoj mjeri implementirala u Bosni i Hercegovini.

¹ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 19/02, 35/04, 32/06 i 38/06

II – GENERALNA ZAPAŽANJA

- Postupajući po individualnim žalbama zaprimljenim u Odjelu za praćenje ostvarivanja prava djece, kao i predmetima otvorenim *ex officio*, Ombudsmeni konstatuju da su u pogledu usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima djeteta, u odnosu na prethodni izvještajni period², učinjeni su značajni pomaci, odnosno usvojeni zakonski propisi kojima se pojedine oblasti zaštite prava djece. Ipak, generalna je ocjena Ombudsmena da prava djeteta nisu posebno važan prioritet nadležnim organima u Bosni i Hercegovini. Siromaštvo i teška materijalna situacija u Bosni i Hercegovini itekako teško pogađaju djecu (posredno i neposredno), posebno uvažavajući trendove globalizacije, krizu u porodičnim odnosima i poremećen sistem vrijednosti.
- Prema mišljenju Ombudsmena, nadležni organi i dalje bi morali raditi na sveobuhvatnom usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa UN Konvencijom, što predstavlja jedan dugotrajan i složen proces, s tim da su izuzeci od pravila neophodni, ali ono na čemu je potrebno insistirati jeste da se način njihovog određivanja, primjene i kontrole primjene mora precizno i jasno definisati zakonima.

III – POZITIVNI ASPEKTI

- 2015. godine usvojen je Akcioni plan za djecu 2015-2018 godine³ koji izdvaja specifične ciljeve a to je unapređenje zakona u Bosni i Hercegovini, politika, strategija, koordinacije i izvještavanje radi poboljšanja implementacije općih mjera iz Konvencije o pravima djeteta; unapređenje ambijenta za implementaciju općih principa Konvencije o pravima djeteta u vezi s nediskriminacijom, najboljim interesom djeteta i poštivanjem mišljenja djeteta; osiguranje uvjeta za potpunu primjenu građanskih prava i sloboda djece i uspostavljanje specifičnih mehanizama za zaštitu prava i sloboda; unapređenje mehanizama zaštite djece i jačanje svijesti radi sprečavanja i suzbijanja nasilja nad djecom; jačanje kapaciteta obitelji i ukupnog društvenog ambijenta za ostvarivanje socijalne i zdravstvene zaštite, kao i obrazovanja, radi implementacije prava djece lišene obiteljskog okruženja; osiguranje mehanizma za primjenu zaštite prava djece s poteškoćama i ukupne zaštite djece i životnog standarda, sistem odgoja i obrazovanja učiniti pravičnim i dostupnim ra razvoj potencijala djeteta/učenika kroz visokokvalitetne, prilagođene i sveobuhvatne usluge, osiguranje mehanizama zaštite ranjivih grupa sa posebnom pažnjom posvećenoj djeci i izbjeglicama, djeci migrantima, djeci s ulice, djeci u sukobu sa zakonom i drugoj djeci.
- Tokom 2018. godini izrađene su Smjernice za utvrđivanje najboljeg interesa djeteta, uz podršku UNICEF-a u Bosni i Hercegovini, zajedno sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH i nevladinim sektorom, u čijoj su izradi učestvovali Ombudsmeni Bosne i Hercegovine. Učešćem u izradi Smjernica i u svom radu po pojedinačnim žalbama

---

² Alternativni izvještaj institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH o primjeni UN Konvencije o pravima djeteta za period od 01.06.2009. godine do kraja 2011. godine.

³ Akcioni plan za djecu 2015-2018. usvojen je na 9. sjednici Vijeća ministara BiH održanoj 02. juna 2015.godine

Ombudsmeni ukazuju nadležnim organima na potrebu utvrđivanja najboljeg interesa djeteta i sa jasnim smjernicama u ostvarenju tog cilja. Ove smjernice predstavljaju značajan instrument u radu Ombudsmena u cilju usklađivanja praksi nadležnih organa, odnosno postupanja u skladu sa principom najboljeg interesa djeteta.

- Izrada Smjernica za utvrđivanje najboljeg interesa djeteta, nastavak je aktivnosti Ombudsmena u cilju osiguranja dosljedne implementacije odredbi UN Konvencije o pravima djeteta, obzirom da je još 2009. godine sačinjena Analiza usklađenosti zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa Konvencijom o pravima djeteta. Osnovni cilj ove Analize bio je da se ukaže na tadašnji disparitet između zakonodavstva u Bosni i Hercegovini u svim oblastima koje se tiču dječijih prava i da se osigura implementacija UN Konvencije o pravima djeteta i Preporuka UN-ovog Komiteta o pravima djeteta.
- Ombudsmeni pozdravljaju osnivanje javnih fondova za dječiju zaštitu u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH, kao i da se dječiji dodatak obezbijedi za svu djecu koja ispunjavaju uslove za ovu vrstu pomoći i nastojanja da se u što većoj mjeri izjednače iznosi novčanih davanja i pomoći namijenjene djeci.
- U Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH, usvojeni su i stupili su na snagu zakoni o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku⁴, kojim je značajno unaprijeđen položaj djece u ovim postupcima. Uz zakone, doneseni su i mnogobrojni podzakonski akti, te obavljena kontinuirana specijalizovana edukacija svih učesnika u postupcima prema djeci i maloljetnicima.
- Ombudsmeni cijene neophodnim naglasiti da je, u cilju realizacije preporuka koje se odnose na izričitu zabranu tjelesnog kažnjavanja djece, a koje su upućene Bosni i Hercegovini od strane UN Komiteta za prava djeteta, pored već poduzetih koraka nadležnih organa svih nivoa vlasti u cilju definisanja zabrane svakog oblika fizičkog ili duševnog nasilja, Porodičnim zakonom Republike Srpske tjelesno kažnjavanje djece zabranjeno.
- U pogledu zaštite prava djece u pokretu, Ombudsmeni su, a s obzirom na trend stalnog porasta broja nelegalnih migranata na području Bosne i Hercegovine, uključujući i maloljetnih lica bez pratnje roditelja, tokom 2018. godine izradili Specijalni izvještaj o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, a posebna pažnja posvećena je i pravima djeteta. Navadenim izvještajem Ombudsmeni su dali ocjenu smještajnih uslova i kapaciteta namijenjenih djeci u pokretu, ulogu vladinog i nevladinog sektora, međunarodnih organizacija u zaštiti prava ove kategorije, te na osnovu utvrđenog stanja Savjetu ministara izdali preporuke u cilju unapređenja položaja ove kategorije.

---

⁴ "Službene novine Federacije BiH", br. 7/14, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 13/10, 61/13, „Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, br. 44/11

- U oba entiteta donešeni su zakoni kojima su pooštreni uslovi za zapošljavanje maloljetnih radnika i ograničeno radno vrijeme koje ne smije biti duže od 35 sati tjedno i zabranjen je prekovremeni i noćni rad za maloljetnike.⁵
- U Opštoj politici Brčko distrikta Bosne i Hercegovine za period 2016-2020. godine jedan od osnovnih ciljeva je proizvodnja svih potrebnih aktivnosti pri planiranju i izradi proračuna Distrikta u svrhu dostizanja pedagoških standarda za sve škole.
- Ombudsmeni su 2012. godine u saradnji s organizacijom *Save the Children* proveli istraživanje u oblasti zdravstvene zaštite djece u Bosni i Hercegovini s posebnom pažnjom na jednak pristup i mogućnost ostvarivanja zdravstvene zaštite za svako dijete. U tom kontekstu date su konkretne preporuke nadležnim organima vlasti.
- Iako je u Bosni i Hercegovini još uvijek prisutan i zastupljen oblik institucionalnog smještaja djece, Ombudsmeni pozdravljaju usvajanje Zakona o hraniteljstvu u Federaciji Bosne i Hercegovine⁶.
- Bez obzira na činjenicu da preventivni mehanizam u skladu sa odredbama Opcionog Protokola uz UN Konvenciju protiv torture (OPCAT) još uvijek nije uspostavljen, Ombudsmeni kroz rad Odjela za praćenje ostvarivanja prava osoba lišenih slobode i Odjela za praćenje ostvarivanja prava djece konknituiranim posjetama, odnosno monitoringom stanja u ustanovama u kojima su smještena djeca sa ograničenom slobodom kretanja, nastoje ukazati nadležnim na potrebu poduzimanja mjera u cilju poboljšanja tretmana i položaja ove kategorije djece i da se spriječi tortura, surovi, neljudski ili ponižavajući postupci i kažnjavanje, uzimajući u obzir relevantne norme Ujedinjenih nacija.
- Ombudsmeni su u saradnji sa UNICEF-om u Bosni i Hercegovini, tokom 2016. godine posjetili sve ustanove u kojima maloljetnici u sukobu sa zakonom izvršavaju krivične sankcije institucionalnog karaktera na području Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Nakon obavljenih posjeta sačinjen je dokument pod nazivom „*Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini*“. Zajednička saradnja UNICEF-a u Bosni i Hercegovini i Ombudsmena nastavljena je i tokom 2018. godine, a rezultirala je dokumentom pod nazivom: *Izveštaj o realizaciji preporuka iz dokumenta pod nazivom „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini“ i ocjena trenutnog stanja*. Ombudsmeni su zadovoljni saradnjom sa ustanovama, te ističu da su postignuti izvjesni pomaci u periodu od dvije godine i da su djelimično realizovane Preporuke Ombudsmena. Tokom 2016. godine Ministarstvo za ljudska prava i izbjglice Bosne i Hercegovine donijelo je Smjernice za prikupljanje podataka u oblasti maloljetničkog prestupništva u Bosni i Hercegovini koje imaju za cilj blagovremeno prikupljanje podataka od nadležnih institucija u Bosni i

---

⁵ Zakon o radu Federacije Bosne i Hercegovine, („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj 26/16), Zakon o radu Republike Srpske, („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 1/16)

⁶ „Službene novine Federacije BiH“, br. 19/17

Hercegovini i nevladinih organizacija u praćenju i provođenju međunarodnih konvencija i drugih dokumenata iz oblasti ljudskih prava.

- Postupajući po pojedinačnim žalbama u Odjelu za praćenje ostvarivanja prava djeteta najveći broj žalbi tiče se zaštite prava i interesa djeteta u upravnim i sudskim postupcima. U svom radu, Ombudsmeni se obraćaju sudovima i zahtijevaju hitno postupanje u građansko-pravnim stvarima, kada se, između ostalog, odlučuje i o pravima djeteta, preporučujući da se radi u najboljem interesu djeteta, a pozivajući se na UN Konvenciju o pravima djeteta. Generalno posmatrano, može se sa sigurnošću konstatovati da sudovi, uglavnom, uvažavaju mišljenja i preporuke Ombudsmena i istaknute predmete uzimaju prioritarno u rad.
- Krajem 2017. godine u Republici Srpskoj je osnovan Fond solidarnosti za dijagnostiku i liječenje oboljenja, stanja i povreda djece u inostranstvu osnovan s ciljem da se u skladu su Zakonom o Fondu solidarnosti za dijagnostiku i liječenje oboljenja, stanja i povreda djece u inostranstvu⁷ prikupljaju dodatna finansijska sredstva kako bi se omogućila dijagnostika i liječenje djece u inostranstvu, kada to nije moguće u zdravstvenim ustanovama u Republici Srpskoj niti u drugim zdravstvenim ustanovama sa kojima Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske ima potpisan ugovor. Rad Fonda solidarnosti, odnosno njegovo osnivanje, status, djelatnost, organizacija, izvori i način prikupljanja sredstava, način raspodjele sredstava, te praćenje rada Fonda uređeni su Zakonom o Fondu solidarnosti za dijagnostiku i liječenje oboljenja, stanja i povreda djece u inostranstvu. Sredstva Fonda solidarnosti mogu se odobriti za dijagnostiku i liječenje u inostranstvu djece uzrasta do 18. godine života, koja su osigurana lica Fonda zdravstvenog osiguranja Republike Srpske i državljani Bosne i Hercegovine.
- Ombudsmeni naglašavaju da je 2017. godine donesen novi Krivični zakonik Republike Srpske⁸, koji je uveo novo poglavlje kojim su propisana krivična djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, a glavom XVI krivična djela protiv braka i porodice, koja između ostalog, obuhvata i krivična djela zapuštanje i zlostavljanje djeteta, napuštanje djeteta, povreda privatnosti djeteta, izbjegavanje davanja izdržavanja djela i dr.
- U pogledu sistema dječije zaštite, Ombudsmeni ističu da je isti unaprijeđen donošenjem Zakona o dječijoj zaštiti⁹ u Republici Srpskoj, kojim se uređuje pitanje dječije zaštite, korisnici prava po ovoj osnovi, postupak za ostvarivanje prava i druga pitanja od značaja za sistem dječje zaštite. „
- U Federaciji Bosne i Hercegovine usvojena je Strategija zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja za period do 2020. godine.

---

⁷ „Službeni glasnik Republike Srpske“, br.100/17, 103/17

⁸ „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 64/17

⁹ „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 114/17

- Imajući u vidu posljedice nasilja u porodici, gdje su djeca direktno ili indirektno žrtve, u Republici Srpskoj usvojena je Strategija za suzbijanje nasilja u porodici (2014–2019), čijim je sprovođenjem nastavljen proces jačanja pravnog, institucionalnog i organizacionog okvira za prevenciju i suzbijanje nasilja u porodici i podršku i pomoć žrtvama. Do 2017. godine u Federaciji Bosne i Hercegovine važila je Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici i Strateški plan za unapređenje ranog rasta i razvoja djece.
- Polazeći od temeljnih načela o ljudskim pravima da su sva ljudska bića slobodna i jednaka u dostojanstvu i ljudskim pravima, uz potpuno uvažavanje svih načela Konvencije UN o pravima djeteta, Ombudsmani za ljudska prava Bosne i Hercegovine ocijenili su potrebnim da izvrše analizu i procjenu da li mediji u Bosni i Hercegovini krše dječje pravo na privatnost. Tom prigodom Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovini preporučili su medijima da Ombudsmeni u ime djece žele samim medijima ukazati na neophodnost poštivanja prava djece na privatnost i poštivanje dostojanstva djeteta žrtve bilo koje vrste nasilja. Obveza svih građana je djecu štiti od potencijalno štetnih medijskih sadržaja i zaštititi ih od iskorištavanja za potrebe različitih vrsta oglašavanja, te medijski prostor ispuniti pozitivnim sadržajima za djecu i o djeci. Prilikom izvješćivanja o djeci u slučaju negativne slike – baviti se pojavom a ne pojedinačnim slučajem, te dijete uvijek tretirati kao žrtvu. Prilikom izvješćivanja o seksualno zlostavljanoj djeci – nikada ne navoditi detaljan opis zlostavljanja (biti pažljiv u odabiru podataka, činjenica i detalja koji će se objaviti). Prilikom izvješćivanja o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i prekršaja – zaštititi privatnost djeteta tijekom cijelog postupka. U svakom konkretnom slučaju, koji se odnosi na izvješćivanje o djeci, naročito o djeci žrtvama seksualnog zlostavljanja – ne objavljivati demantije kako bi se izbjegla dodatna traumatizacija djeteta. Institucija Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine se u 2015.- ojoj godini uključila u javne konzultacije oko izmjene Kodeksa o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine, jer se jedna od predloženih izmjena odredaba odnosila na reality programe i predviđjela da će reality programi i pseudo reality programi biti emitirani samo u periodu između 24.00 i 6:00 sati

IV – GLAVNE ZABRINUTOSTI

Zaštita od nasilja

- U pogledu obaveze nadležnih organa vlasti za poduzimanje mjera zaštite djeteta od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, Ombudsmeni nastoje da kroz svoje godišnje izvještaje ukažu nadležnim organima da bi trebalo **uvesti jasnu i eksplicitnu zabranu fizičkog kažnjavanja djece u svim sredinama i okruženjima**. Vijeće za djecu BiH, vođeno međunarodnim dokumentima, te Akcionim planom za djecu BiH 2015.-2018., nadležnim entitetskim i kantonalnim vladama uputilo Inicijativu za izmjenu porodičnih zakona, zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, zakona o zaštiti od nasilja u porodici, krivičnih zakona kao i zakona iz oblasti zdravstvene zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH, okvirnog zakona u oblasti predškolskog i osnovnog obrazovanja, te zakona o sportu, s ciljem uvođenja eksplicitne zabrane tjelesnog kažnjavanja djece u svim

životnim okruženjima djeteta. Ombudsmeni konstatuju da je ova problematika i dalje izvan zakonske regulative, posebno u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu. Nadalje, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine zaključuju da, iako porodični zakoni propisuju pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zlopotrebe, zlostavljanja i zanemarivanja djeteta, samo postojanje ovakve norma nije dovoljno u cilju ostvarivanja zaštite digniteta djeteta, već se moraju poduzeti i mjere u cilju efikasne primjene tih normi.

Pravo na zdravstvenu zaštitu

- Istraživanje koje je provela Institucija Ombudsmena BiH u okviru izrade Specijalnog izvještaja o zdravstvenoj zaštiti u Bosni i Hercegovini iz 2012. godine, pokazalo je da **zdravstvena zaštita djece u periodu izrade Izvještaja, u svim dijelovima BiH nije bila na zadovoljavajućem nivou i te da zakonodavstvo u ovoj oblasti nije bilo u potpunosti usklađeno sa Konvencijom o pravima djeteta.** Prema važećem zakonodavstvu na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini pravo na zdravstvenu zaštitu djeteta uslovljeno statusom roditelja/staratelja ili se to pravo vezuje za činjenicu redovnog obrazovanja djeteta. Ombudsmeni izražavaju zabrinutost zbog činjenice da u okviru zdravstvene zaštite djece u entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine nije osiguran jednak pristup i jednake mogućnosti, uz osiguranje jednakih uvjeta za svu djecu, pri tome posebno naglašavajući da nisu uspostavljene dodatne mjere uključivanja djece s psihofizičkim poteškoćama, kao i djece iz marginaliziranih grupa kao što su Romi. Uloženi naponi na kreiranju minimuma standarda u vezi sa zdravstvenom zaštitom djece u entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine nisu u dovoljnoj mjeri rezultirali da usluge zdravstvene zaštite djece budu prilagođene potrebama razvijenog društva.
- Ombudsmeni ističu da pravo na zdravstvenu zaštitu djece ni pod kojim uslovima ne smije biti uskraćeno, niti ograničeno, što, između ostalog, uključuje i obavezu redovne imunizacije djece.

Pravo na ime i državljanstvo

- Usvajanjem Zakona o državljanstvu RS¹⁰ stvoreni su povoljniji uslovi za stjecanje državljanstva za lica bez državljanstva, kao i lica koja imaju status izbjeglice. Naime, djeca koja su rođena na teritoriji Bosne i Hercegovine, a čiji roditelji nisu imali njeno državljanstvo, nisu automatski dobijali državljanstvo bez obzira na status roditelja.

Pravo na socijalnu zaštitu

- Ombudsmeni smatraju da je potrebno da nadležni organi vlasti entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine obezbijede dodatna budžetska sredstva za programe za djecu i da je potrebno povećati izdvajanja iz budžeta lokalnih zajednica za ostvarivanje prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite i u tom pravcu zagovaraju jačanje kapaciteta nadležnih službi za socijalnu, porodičnu i dječiju zaštitu. **U svojim izvještajima Ombudsmeni uvijek posebnu**

---

¹⁰ Zakon o državljanstvu Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije broj 59/14

pažnju posvećuju centrima za socijalni rad¹¹. Podsjećamo da se uposleni u centrima susreću sa brojnim profesionalnim rizicima, širokim spektrom zakonskih odgovornosti i ovlasti, a svakodnevno rade sa velikim brojem različitih korisnika (duševni bolesnici, oboljeli od zaraznih bolesti, osobe sklone asocijalnom i agresivnom ponašanju, počinioci različitih krivičnih djela, bračni i vanbračni partneri, malodobne osobe u sukobu sa zakonom, itd). Na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine usvojena je Strategija deinstitucionalizacije i transformacije ustanova socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine koja traje do 2020. godine a koja predstavlja odgovor na potrebu za promjenama koje je neophodno provesti u oblasti tradicionalnog načina institucionalne brige o korisniku.

- Ombudsmeni se zalažu da nadležne službe u svojim lokalnim zajednicama provode edukacije za mlade bračne parove o planiranju porodice, odgovornom roditeljstvu (bračna i porodična savjetovišta i sl.) i istovremeno jačaju preventivno djelovanje nadležnih u cilju otkrivanja djece koja odrastaju u riziku od gubitka roditeljskog staranja i uopće da jačaju porodicu. Nadležni organi entiteta i kantona, te Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine trebaju preduzeti dodatne napore i mjere u cilju osiguranja da djeca žive u porodici.

Prava samohranih roditelja

- Ombudsmeni kontinuirano ukazuju nadležnim organima svih nivoa vlasti, i to kroz specijalne i godišnje izvještaje da je potrebno posebnu pažnju posvetiti kategoriji tzv. **samohranih roditelja (jednoroditeljskim porodicama) kako bi oni uživali posebnu pravnu zaštitu i svaku drugu vrstu zaštite koja je potrebna, u skladu sa najboljim interesom djece**, te da u istu svrhu (pružanje pomoći samohranim roditeljima, odnosno djeci) pristupe ozbiljnim analizama i realnim procjenama sa ciljem osnivanja i rada alimentacionih fondova. Bez obzira na zagovaranja Ombudsmena do osnivanja alimentacionih fondova još uvijek nije došlo, ali je značajno istaći da je u Republici Srpskoj donošenje zakona o alimentacionom fondu u završnoj fazi i na njegovoj izradi radi posebno formirana radna grupa uz značajnu participaciju Ombudsmena. Također, vladama Republike Srpske i Brčko Distrikta ukazano je da je neophodno da odgovarajućim izmjenama i dopunama postojećih porodičnih zakona ili zakona o socijalnoj ili dječijoj zaštiti osiguraju i omoguće da redovni prvostepeni sudovi odlučuju u postupcima po prijedlogu stranaka za održavanja ličnih odnosa djeteta sa roditeljem sa kojim ne živi¹².

Obrazovanje

- U pogledu stanja u odgojno-obrazovnim ustanovama u Bosni i Hercegovini, **Ombudsmeni konstatuju da je materijalno stanje u mnogim školama loše, te je potrebno i dalje raditi na osavremenjavanju škola u materijalno-tehničkom smislu (opremiti kabinete za predmetnu nastavu, jačati informatičku opremljenost škola, popunjavati školske biblioteke i sl.), omogućiti adekvatnu realizaciju nastave tjelesnog odgoja (izgradnja**

---

¹¹ Specijalni izvještaj Ombudsmena Bosne i Hercegovine „Uloga centara za socijalni rad u zaštiti prava djeteta“, novembar 2013.

¹² U Federaciji Bosne i Hercegovine o tome odlučuju sudovi

novih, sanacija postojećih sportskih sala i terena), obezbjediti što većem broju djece besplatne udžbenike i organizovan školski prevoz, a za socijalno ugrožene kategorije i jedan obrok dnevno tokom nastavnog dana, omogućiti praksu produženog boravka u školama u svim onim općinama u kojima postoji potreba za to, podsticati djecu romske nacionalnosti da redovno pohađaju obavezno osnovno ali i srednje obrazovanje. Nadalje, potrebno je posebnu pažnju posvetiti inkluziji djece sa posebnim obrazovnim potrebama (otkloniti fizičke barijere i učiniti škole tehnički dostupne ovoj populaciji djece; obezbjediti dovoljan broj stručnjaka, asistenata u nastavi i didaktičkog materijala; edukovati nastavno osoblje za rad sa djecom sa posebnim obrazovnim potrebama; smanjivati predrasude djece i odraslih o potrebama i mogućnostima djece koja imaju razvojnih poteškoća i sl.

V – PREPORUKE

- Ombudsmeni smatraju da nadležni organi svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini treba i dalje i to u značajnoj mjeri da rade na afirmaciji Konvencije o pravima djeteta i insistiraju na njenoj primjeni u domaćem zakonodavstvu, što, između ostalog, podrazumijeva kontinuirano senzibilisanje stručne i šire javnosti za djelovanje u skladu sa Konvencijom i direktnu primjenu međunarodnih i standarda EU u radu na zaštiti dječijih prava.
- Ombudsmeni nastoje različitim mjerama da ujednače ostvarivanje prava djece u Bosni i Hercegovini, te se u tom pravcu zalažu za osnivanje javnog fonda za dječiju zaštitu u Federaciji BiH, s obzirom da ovaj fond već funkcioniše u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH.
- Neophodno je da nadležni organi svih nivoa vlasti i dalje poduzimaju mjere i dodatne napore da se obezbijedi veći stepen zaštite prava djece na privatnost i sankcioniše ponašanje i postupanje medija na štetu djece.
- Edukacija stručnih djelatnika koji sudjeluju u procesima donošenja odluka koje se odnose na djecu o implementaciji načela najboljeg interesa djeteta te dodatno educiranje o razvojnim potrebama djeteta.
- U cilju realizacije preporuka koje se odnose na izričitu zabranu tjelesnog kažnjavanja djece, a koje su upućene Bosni i Hercegovini od strane UN Komiteta za prava djeteta, pored već poduzetih koraka države u cilju definisanja zabrane svakog oblika fizičkog ili duševnog nasilja¹³, neophodno je izvršiti reformu zakonske regulative određenim mjerama, osigurati sistem podrške za zabranu fizičkog kažnjavanja kao socijalne politike, te uključiti širu javnost u debatu u cilju podizanja svijesti na ovu temu, posebno u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu, obzirom da je Porodičnim zakonom Republike Srpske tjelesno kažnjavanje djece zabranjeno.

---

¹³ Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na svojoj 75. sjednici održanoj 11.03.2013. godine usvojila je Strategiju za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017), Vlada Republike Srpske je u maju 2014. godine usvojila Strategiju za suzbijanje nasilja u porodici Republike Srpske (2014-2019)

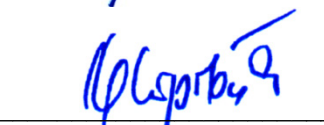
- Neophodno je poduzeti mjere u cilju potpunog usklađivanja propisa u oblasti zdravstvene zaštite sa odredbama UN Konvencije o pravima djeteta u u cilju osiguranja jednakog pristupa zdravstvenoj zaštiti za svu djecu u Bosni i Hercegovini.
- Ombudsmeni godinama zagovaraju jačanje kapaciteta centara za socijalni rad zbog njihove nedovoljne kadrovske osposobljenosti, loših uvjeta za rad, odgovornosti i osjetljivosti, izloženosti profesionalnom stresu i sagorijevanju, kao i pitanju percepcije profesija od strane građana i korisnika. U tom pravcu bilo bi iznimno korisno, cijeneći, prije svega, potrebu zaštite ljudskih prava, da se stručnom osoblju u centrima obezbijedi supervizija kao profesionalna potpora i da se, gdje god je to moguće, izvrše specijalizirane podjele poslova i da se obezbijedi kontinuirana edukacija uposlenog osoblja, uz punu podršku lokalne zajednice i obezbjeđivanja adekvatnih novčanih sredstava kako za sva priznata prava koja podrazumijevaju novčana davanja, ali i za mnoga druga prava koja ne podrazumijevaju novčana davanja i druge aktivnosti.
- U cilju osnaživanja vaninstitucionalnog zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja i jačanja instituta hraniteljstva, u Republici Srpskoj još 2014. godine usvojen je Pravilnik o hraniteljstvu koji tačno definiše sve odluke koje je Federacija Bosne i Hercegovine uredila donošenjem Zakona o hraniteljstvu. Ombudsmeni naglašavaju potrebu stavljanja ove problematike u zakonske okvire i u Republici Srpskoj. Vlada Republike Srpske 2015.godine donijela je Strategiju unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja 2015.-2020. godine. Navedenom Strategijom obuhvaćene su oblasti preventivne zaštite djece pod rizikom od razdvajanja, oblast starateljstva, oblast usvojenja, oblast hraniteljstva, oblast institucionalnog zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja i oblast podrške u osamostaljivanju.
- Ombudsmeni konstatuju da je potrebno pojačati napore kako bi se povećao obuhvat djece predškolskim odgojem i obrazovanjem, inicirati preko odgovornih ministarstava da sve lokalne zajednice naprave akcione planove za djecu sa ciljem većeg uključivanja u sistem predškolskog odgoja i obrazovanja, koristiti postojeće kapacitete u seoskim i prigradskim područjima (prilagođene prostorije u školama i mjesnim zajednicama, obučene kadrove), kako bi se omogućilo djeci iz seoskih, prigradskih područja da ostvare pravo na predškolski odgoj kroz program za djecu pred polazak u školu ako nisu obuhvaćena nekim oblikom predškolskog odgoja i obrazovanja, jačati odgojnu ulogu škola kroz stvaranje neophodnih preduslova za kontinuirano realizovanje dodatnih programa preventivnog, kulturno umjetničkog, naučno istraživačkog, sportskog (i drugog pedagoškog) rada sa djecom.
- U radu sa djecom, Ombudsmeni konstatiraju da je potrebno jačati mjere poticanja prijavljivanja slučajeva trgovanja djecom u svrhu prošnje i ulagati dodatne napore u osiguravanju provedbe prava djece pripadnika romske nacionalne manjine na sudjelovanje. Provoditi odgojne kampanje i kampanje podizanja svijesti za poticanje zaštite i postizanje većeg stupnja uključenosti djece pripadnika romske nacionalne manjine.
- Ombudsmeni smatraju da je potrebno osnažiti rad i djelovanje Odjela za praćenje ostvarivanja prava djece, na način da pored diplomiranih pravnika i rada na pojedinačnim žalbama, u Odjelu rade psiholozi, socijalni radnici ili socijalni pedagozi kako bi se mogla

sprovoditi sveobuhvatna istraživanja, raditi promotivne aktivnosti o pravima djeteta i uspostavila tzv. mreža mladih savjetnika Ombudsmena. Mrežu bi činila djeca i u kontinuitetu bi savjetovali Ombudsmene i predlagali im rješenja pojedinih problema, provodili edukacije u školama na različite teme (vršnjačko nasilje, zloupotreba djece na internetu itd). Nadalje, u tom pravcu, trebalo bi jačati i vladine i nevladine organizacije koje se bave pravima djeteta. S tim u vezi, potrebno je dodatno jačati napore kroz odgovarajuće nastavne planove kako bi se obezbijedila što bolja informisanost djece i nastavnog osoblja o ulozi vijeća (savjeta) učenika u procesu odlučivanja djece u interesu djece u školi, te senzibilisati i djecu i odrasle za uvažavanje i saradnju sa ovim učeničkim tijelom. Ocjena je Ombudsmena da se u mnogim školama, nažalost, vijeće učenika formira isključivo da se zadovolji zakonska forma, bez stvarne volje da se unaprijedi participacija djece u školi.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine

Nives Jukić

Prof.dr Ljubinko Mitrović

Dr. Jasminka Džumhur